

Нові пам'ятки слов'яно-руського періоду міста Острога та його ближніх околиць

Місто Острог згадується вперше у 1100 р. [1], але на основі археологічних даних, зокрема, на матеріалах розкопок проведених Рівненською філією охорони археології НАН України біля Миколаївської каплиці (вул. Академічна, 12) та на місці будівництва гуманітарного корпусу НаУ «ОА» можна стверджувати, що постійне поселення (місто?) існувало з середини X ст. Поселення мало оборонні укріплення, а навколо нього були населені пункти сільського типу. Сліди таких поселень виявлені на околицях сучасного міста Острога та прилеглих сіл [2].

Місто Острог, урочище Високий берег

В північній околиці Острога річка Горинь, яка тече із сходу, різким згином повертає на північ. На місці повороту лівий високий берег, розорюється жителями Татарської вулиці під городи. В цьому місці в Горинь впадає струмок, що витікає з джерел з під гори Курган та дна глибокого яру. Щорічно після весняної повені розмитий берег обвалюється і річка все ближче і ближче підходить до вулиці міста.

Автором, в обриві берега у 1980-х роках зібрано уламки кераміки трипільської культури, доби раннього заліза. У 1996 році дане урочище було повторно обстежене співробітниками Острозького Державного історико-культурного заповідника Олександром Бондарчуком, Олександром Позіховським, Олександром Романчуком. В обриві Горині був зібраний матеріал перерахованих вище культур. Знахідки збиралися в товстому шарі чорнозему, під яким залягала руда глина.

Слов'яно-руська кераміка представлена уламками кухонних горщиків, які за профілюванням верхньої частини, орнаментатії, технології виготовлення поділяються на декілька типів і датуються X століттям [2].

Перший тип горщика має відігнуті назовні вінця із краєм зрізаним у вигляді рівної площини (Рис.1,1).

Посуд другого типу має на зовнішньому краї вінець потовщення, що утворює гостре чи заокруглене ребро (Рис.1,2-4).

Посуд декорований орнаментом, який складається із заглиблених горизонтальних та хвилястих ліній (Рис.1,5,6,8).

Декор є на плічках посудини і опускається до дна (Рис.1,8).

Серед уламків денечь гончарних посудин лише на одному є чітке зображення клейма у вигляді хреста, обрамленого лінією (Рис.1,7), яка повторює його контури.

В тістї посуду домішки піску різних фракцій. Випал слабкий, або середньої якості. На зламі черепки чорні, лише поверхневий тонкий шар має коричневий чи цеглистий кольори.

Місто Острог, вулиця Пухова 4а

За 300 метрів на захід від урочища Високий берег-мис Мізоцького кряжу. З південної сторони біля підніжжя мису протікає струмок з джерельною водою і впадає у річку Горинь. Вздовж південного схилу мису тягнеться вулиця Пухова. У 2008 році під час копання ями на присадибній ділянці автором на глибині 60 см. в шарі чорнозему було викопано декілька крупних уламків вінчиків горщика Х – поч. ХІ ст. (Рис. 2). Поверхня посудини ззовні і край вінчика з середини кольору охри з сірим відтінком. Внутрішня поверхня внизу – сіра. В структурі глиняної маси домішки піску, поодинокі вкраплення вапняку. Випал середньої якості, трьохшаровий. Поверхня ззовні та середини покрита густою сіткою коротких і довгих тріщин, деформована під впливом високої температури. На плічках посудини орнамент із чотирьох суміжних ритованих хвилястих ліній, під якими поверхня покрита суцільними горизонтальними ритованими лініями.

На північ від поселення – мис на якому в даний час стоять корпуси районної поліклініки, лікарень. Тут в часи Київської Русі було кладовище. Підтвердженням цього є знахідки кістяків, які осипалися з обриву мису у 1950-1980-х роках. Про це розповідав автору покійний житель вулиці Тітова, 4 Квасюк О. М., хата і город якого примикають до підніжжя мису.

Село Межиріч, урочище Круг?

За півтора кілометра на північний схід від села Межиріч є дюна витягнута вздовж русла річки Вілія. На південь від дюни злиття річки Збитинки з Вілією, де з 1955 по 1964 рік стояла гідроелектростанція колгоспу імені 31-ї річниці Радянської Армії села Межиріч [3]. За 30-50 метрів на схід від дюни – русло річки Вілія. Площа дюни – до гектара. У 1970-80 роках ліва заплава річки розорювалася колгоспом “Жовтень”.

Весною 1982 року житель міста Острога Віктор Тазарачев під час рибалки, переходячи через розоране поле, зібрав на дюні уламки кераміки часів Київської Русі (Рис. 3-5).

Через два місяці автором в тому ж пункті був зібраний підйомний матеріал, серед якого були артефакти часів Київської Русі Х – поч. ХІ ст.ст. Знахідки з дюни представлені уламками кухонного посуду, який поділяється на кілька типів за профілюванням верхньої частини горщиків.

До першого типу відносяться горщики з помірно відігнутими назовні

вінцями із заокругленим краєм чи відтягнутим вгору і вниз (Рис. 3,1,4,5, 10,12; рис. 4,1,2,5; рис. 6,3,5,6).

У другого типу горщиків край вінця відтягнутий і утворює гостре чи заокруглене ребро. На зовнішньому краї вінець зустрічається потовщення (Рис. 3,3,6,7-9,12; рис. 4,3,4,8; рис. 6,4,5,7,8). Цей тип посуду відноситься до курганного типу, який був поширений в X – першій пол. XI ст.

Горщики третього типу (Рис. 6,1) відносяться до першої половини XII ст.

До четвертого типу можна віднести фрагмент вінчика (Рис. 6,2) горщика з різко відігнутими вінцями зі скошеним краєм і закраїною.

Всі вище перераховані знахідки походять з поселень, які вводяться в науковий обіг вперше.

Література

1. Літопис руський. – К.: Дніпро, 1989. – С. 199.
2. Прищепа Б.А., Нікольченко Ю.М., Літописний Дорогобуж в період Київської Русі. До історії населення західної Волині в X-XIII ст. – Рівне, 1995. – С. 49-56, 213. Рис. 79; Прищепа Б.А., Позіховський О.Л., Романчук О.М. Попередні підсумки археологічних досліджень слов'яно-руських об'єктів в Острозі в 2004 році // Вісник Нетішинського краєзнавчого музею. – Вип. 2-3. – Нетішин, 2003-2004. – С. 120-127.
3. Романчук О. М. Гідроелектростанція у Межирічі // Життя і слово. – 2006. – №63-64; Романчук О. Межиріцьке світло // Перспектива (Нетішин). – 2013. – 1 січня – №1-2. – С. 5.

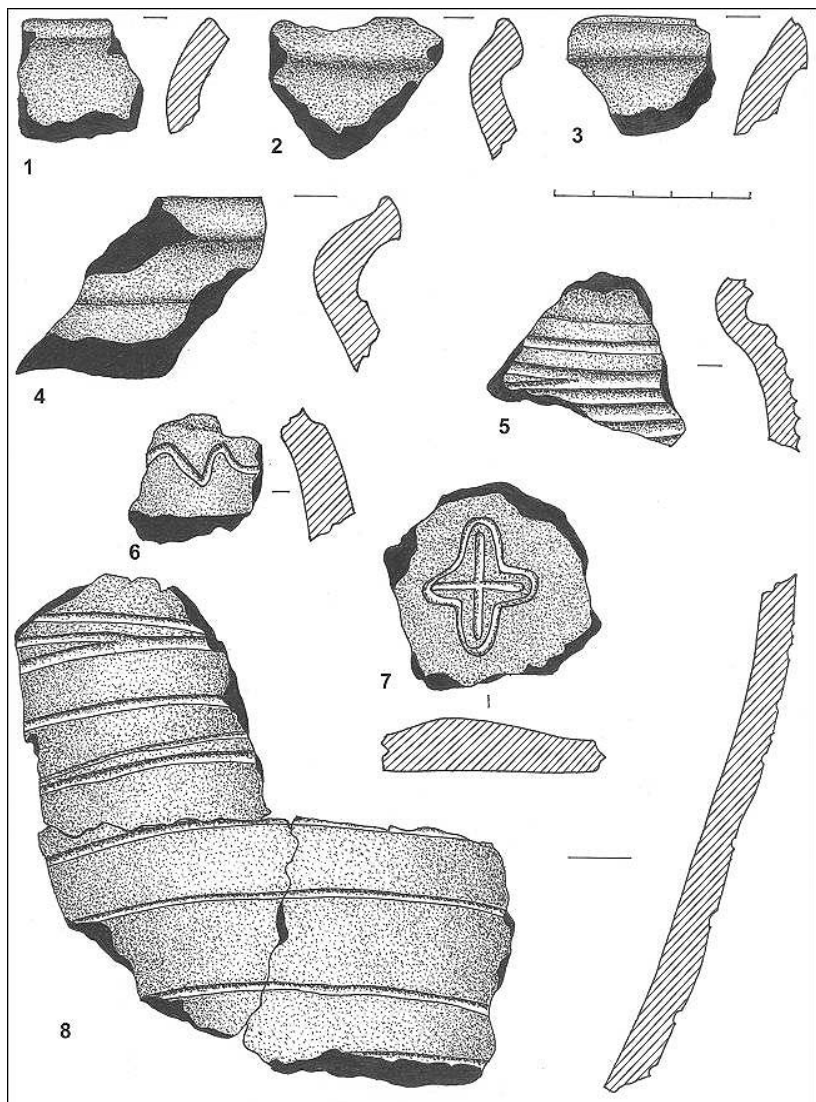

Рис. 1. м. Острог, вул. Татарська, ур. Високий берег (1-8)

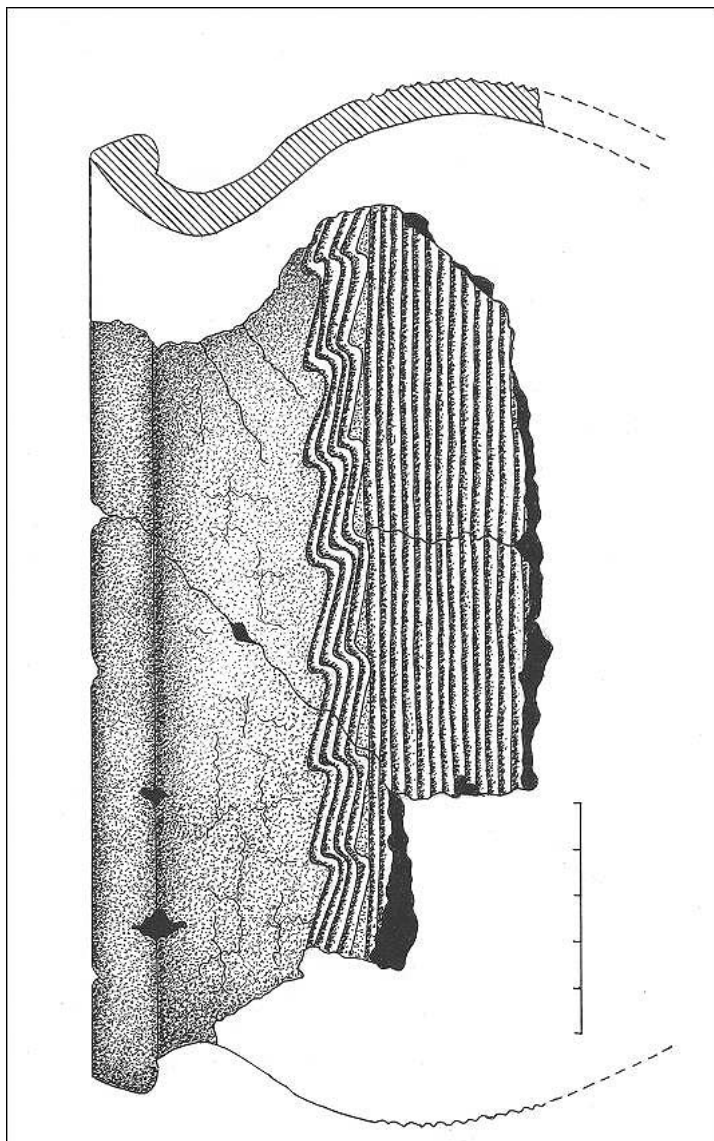

Рис. 2. м. Острог, вул. Пухова, 4/а

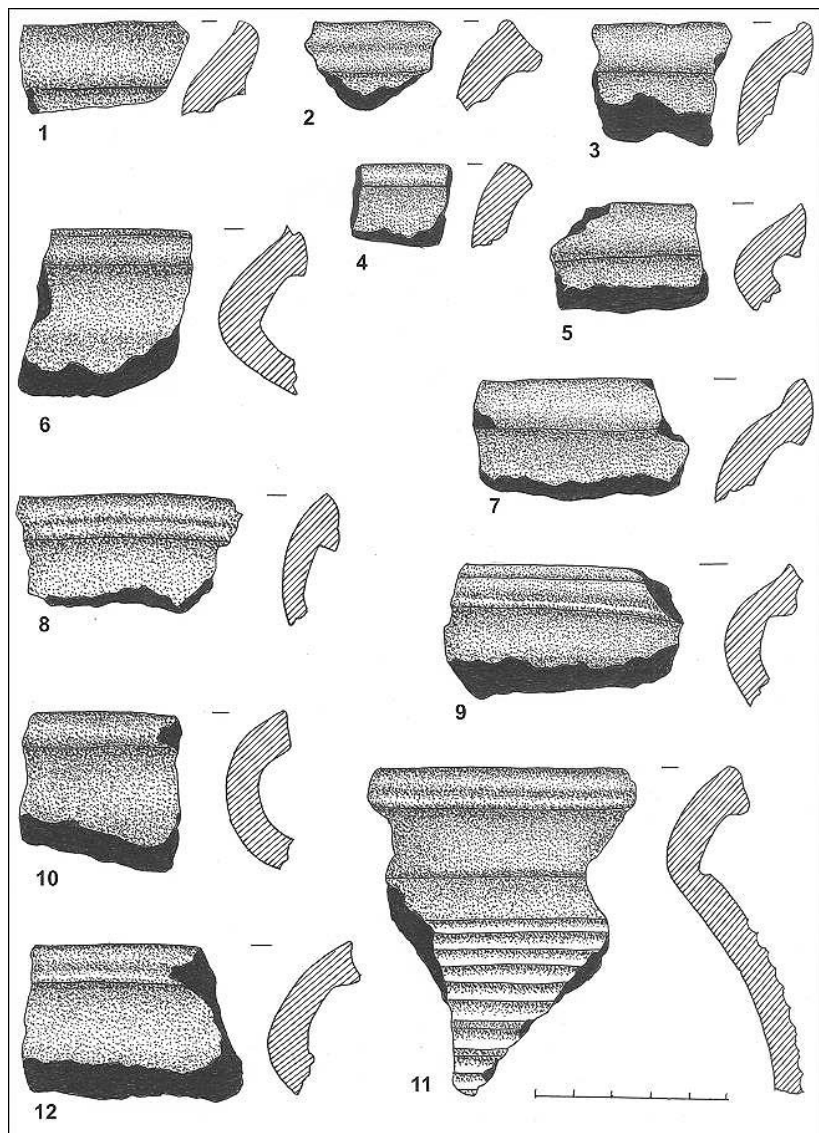

Рис. 3. с. Межиріч, ур. Круг (1-11)

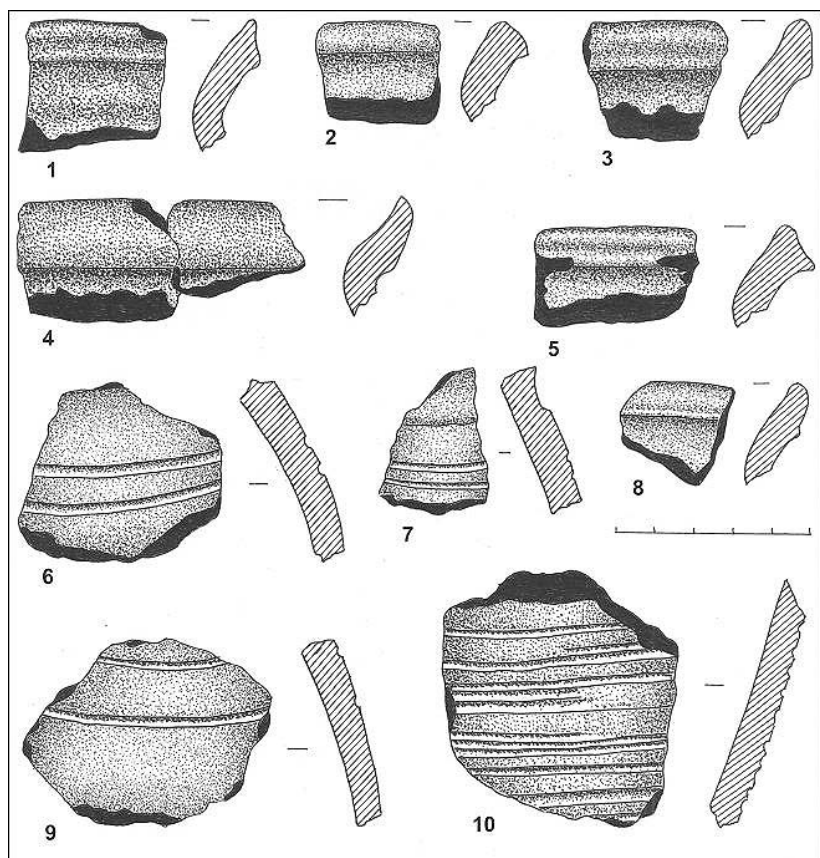

Рис. 4. с. Межиріч, ур. Круг (1-10)

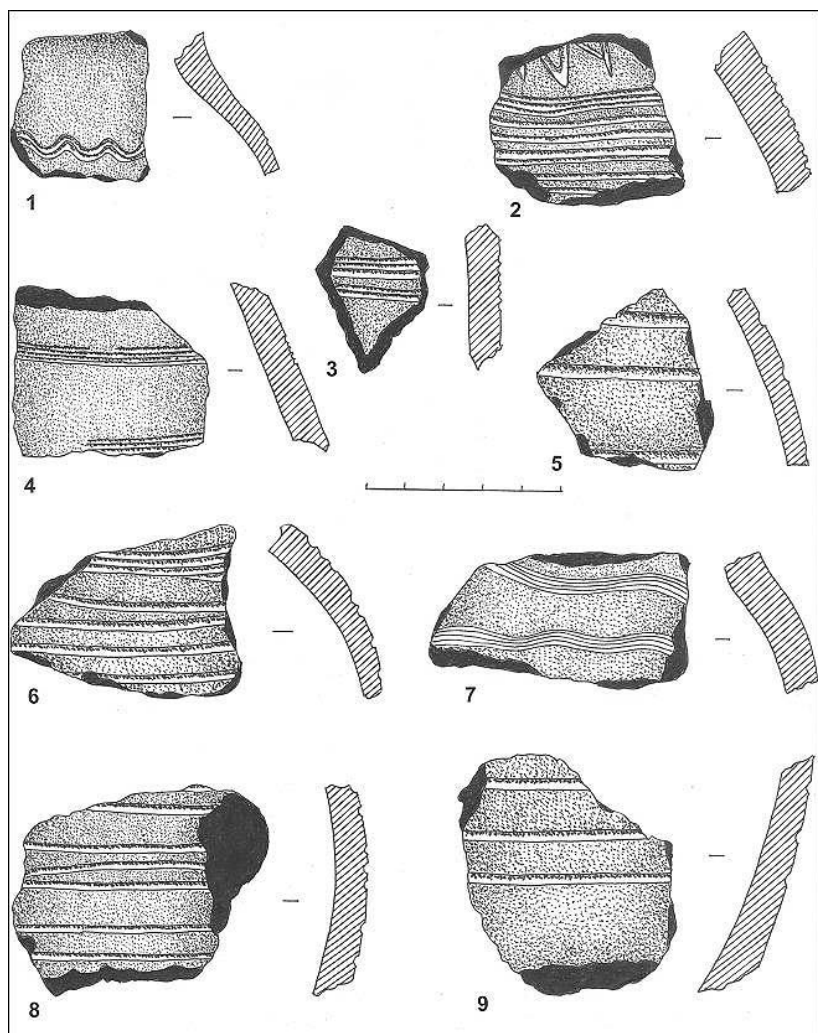

Рис. 5. с. Межиріч, ур. Круг (1-9)

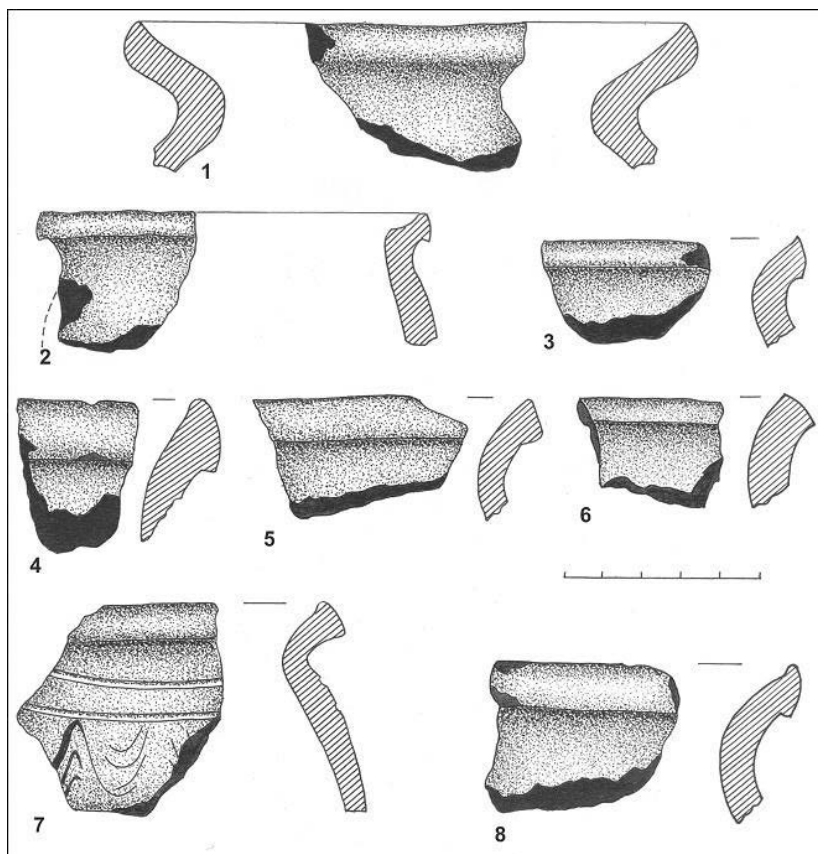

Рис. 6. с. Межиріч, ур. Круг (1-8).

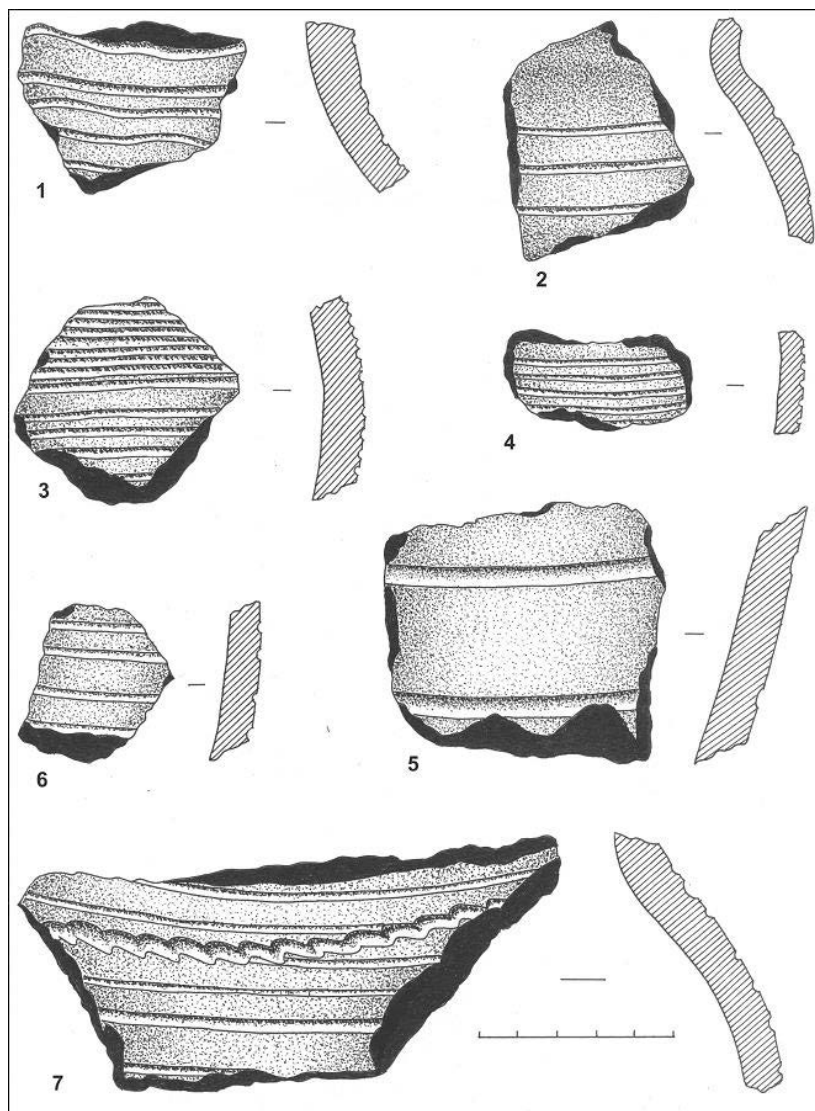

Рис. 7. с. Межиріч, ур. Круг (1-7).